

Два дни преди обявената екстрадиция посещавам Русалка Панчева в кабинета ѝ. Тя е получила наличните материали и ги проучва. Смята, че този път нещата ще се доведат докрай. Изразявам съмнения. Казвам ѝ, че ако тя приключи следственото дело с предложение за съд, прокуратурата ще ѝ го върне за доразследване. Въобще тази практика, наречена „доразследване“, спасява от отговорност много престъпници. Русалка Панчева, естествено, не се съгласява. Давам ѝ пример от собствената ѝ практика. Питам я колко пъти следственото дело за Агенцията за чуждестранна помощ, водено от нея, ѝ е връщано. Тя прехвапва устни и мълчи. Явно не ѝ е приятно да отговаря.

Казвам ѝ, че съм се занимавал с делата на Акрам и групата му. Разполагам с някои материали. Писал съм обширна кореспонденция по случая. Оказва се, че тя не е запозната с публикацията ми. Обещава, че ще се запознае и в хода на разследването може да ме потърси.

Два дни след срещата ми с Русалка Панчева гръмва новината, че Ангел Радославов Златанов-Акрам се е самоубил в мадридския затвор. Питам се дали наистина няма някакво проклетие, или дългата ръка на мафията замита следи...

XV

Все повече се убеждавам, че Комисията по корупцията няма да свърши почти никаква работа. Тя не е това, което си мислехме с Велислава Дърева, когато определяхме целите ѝ. Вместо да скочи срещу ширещото се гребителство, тя стои безучастно и чака сякаш нещо да се случи извън нея. Липсва ѝ хъс за настъпателна борба. Липсват ѝ гъвкавост, подвижност, повратливост. Животът ѝ засяда между стените на заседателната зала. Вика разни фактори, изслушва ги, записва мненията и съображенията им. Но не тръгва по неволно изтърваните следи, които могат да я отвеждат до бърлогата на някоя афера. Най-много, което понякога си позволява, е да дръпне някого леко за перчема, и то така, че да не падне косъм от главата му.

В работата на комисията няма нищо, което да разклаща устоите на националната сигурност. Но всяко нейно изслушване е омотано в секретност. Заседанията ѝ са закрити. Закрити са и

постоянните разpravии между Ана Караиванова и Владислав Даскалов. Председателката се мъчи да търси корупцията в СДС, а секретарят – в БСП. Партийните капаци върху очите не им позволяват да видят нейната повсеместност.

Най-неприятното е, че комисията не забелязва големите афери. Или вижда само размазаните им сенки. Тя избягва да си туря пръста в раната на похищенията.

Ето сега страната ни се разтърсва от банковите измами. А комисията се цели в банковата приватизация. Цели се, разбира се, без да стреля. Защото, ако натисне спусъка, ще стане ясно, че приватизацията е добре замислено мероприятие на висшата партийна номенклатура.

Изглежда, другарите много преди Десети ноември са били наясно с настъпващия крах и са взели мерки, ако загубят политическата власт, да спечелят икономическата. Затова върху чудовищния си образ на грабителите са надянали маската на реформатори. Те така реформират банковата система, че наложените порядки довеждат до пълен безпорядък. Много след това (на 26 ноември 1996 г.) в предаването по националната телевизия „Открито“ на Валя Ахчиева Тодор Вълчев ще признае: „Последните социалистически правителства ликвидираха контрола.“ Той спира дотук. Защото, ако продължи, трябва да констатира отвратителния факт, че липсата на контрол довежда до всеобщо и безнаказано разграбване.

Банковите капацитети и у нас, и в чужбина са единодушни, че Базелските стандарти са десетте Божи заповеди за финансово-кредитните институции. Те обобщават световния исторически опит и са нещо като настойник за всеки banker. Не случайно Банката за международни разплащания в Базел се смята за банка на централните банки. В управителния ѝ съвет са включени председателите на емисионните банки на Франция, Германия, Англия, Белгия, Италия, Япония и САЩ. (БНБ е неин съучредител. Дяловото ѝ участие са 8000 акции.)

Най-важното изискване на стандартите (или първата Божия заповед) се отнася за автономията и самоуправлението. Дебело е подчертано, че „банката трябва да бъде извън сферата на всяко политическо влияние“.

Тъкмо тази заповед у нас брутално е нарушена. През 1947 г. от самостоятелна и независима институция БНБ пада под робството на партията ръководителка, партията държава. И близо 42 години

пъшка под това робство без съпротива. Да се чуди човек, защо поне не се е отказала от деловото си участие в Базелската банка, нещо, което правят всички останали социалистически държави!

Базелските стандарти чудесно се допълват от Директивите на Европейската общност. В тях се обръща особено внимание на националния характер на банките.

Казано накратко – и стандартите, и директивите ясно очертават пътя.

Но нашите реформатори не тръгват по този път.

Те умишлено създават нормативна главоблъсканица, за да могат по-лесно да осъществят намеренията си. При това намират и международна подкрепа в „Проекта за икономически растеж и преход към пазарна икономика в България“, подготвен от Фондацията на националната камара на САЩ с участието на наши сини и червени икономисти. В него изрично е записано, че „банките трябва да се приватизират чрез продажба на акции на частния сектор“. Записано е още, че „частният сектор трябва да стане основен движещ фактор на банковата система“. „Необходимо е – посочва документът – България незабавно да превърне банковата си система в частна собственост.“*

Това „НЕЗАБАВНО“ отваря поле за действие. Избрани групи и лица като хищници се насочват към новосъздадените 59 търговски банки, бивши клонове на БНБ, към наскоро възникналите отраслови банки и успяват да глътнат четири от тях, а в останалите трайно да се настанят като акционери, готови при всеки удобен случай да им видят сметката.

Най-нашумяла и в същото време най-безобидна е приватизацията на Петричката банка.

Най-скандална и в същото време най-граблива е приватизацията на Кремиковската банка.

Но Комисията по корупцията, изглежда, се страхува от скандалите. Тя сякаш не желае да проследи как привлеченият капитал от фирма „Василка“ се превръща в завлечен капитал. По-безобидно е да се рови в Петричката банка, където всичко е пито-платено!

Феноменът да се отвлеча вниманието от най-съществените проблеми е познат от дълбока древност. Няма да проследяваме

* Вж. глава 6 от програмата на Ричард Ран и Роналд Ът „Банкови системи и пазари на капитала“.

генеалогията му. Но след 10 ноември всички сме свидетели на безбройни мелета и пасове в страни.

Подобно меле и подобен пас е шумотевицата около приватизацията на Петричката банка и гробното мълчание около другите „привАВАНТИзации (думата е на Петър Слабаков).

За какво по-точно иде реч?

Бизнесменът Слави Пътов тегли заем от „Електроника“ (7 милиона лева) и с него купува акции от Петричката банка. По този начин държавният дял изведнъж спада от 100 под 50 процента. И Пътов става господар на банката. Но в скоро време сам разбира, че нищо не разбира от банково дело, продава акциите си и връща заема си с лихвите на банка „Електроника“. Не завлича никого. Въпреки това става мезе в устата на медиите и политическите сили. Спори се много по въпроса може ли със заем от една банка да се купи друга банка. Едни казват, че може. (Как може например да се тегли заем, за да се купи завод?) Други казват, че не може, като се позовават на Директивите на Европейската общност, където е отбелязано, че освен привлечен новосъздадените банки трябва да имат и собствен капитал. Парламентарната група на СДС провежда специално заседание, на което убийствена реч държи не друг, а корумпираният Маргарит Мицев. Групата предлага на Икономическата комисия на Народното събрание да разчопли по-обстойно въпроса и да вземе отношение.

Въпреки че никой не я захранва с примамки, Ана Караиванова се включва в общия многогласен хор и поставя в дневния ред на Комисията по корупцията въпроса за приватизацията на Петричката банка. На стола за изслушване са поканени да седнат някои от босовете на банковата ни система – управителят на БНБ проф. Тодор Вълчев, подуправителят на БНБ и председател на Съвета на директорите на Банковата консолидационна компания (БКК) Ганчо Колев, началникът на управление „Банков надзор“ Камен Тошков, началникът на правната служба на БНБ Борислав Стратев, изпълнителният директор на БКК Елен Георгиев.

Не е поканен да седне само героят на цялата история Слави Пътов. А той откровено споделя пред Икономическата комисия:

„Президент съм на дружествената фирма „Пътов и компания“. Членове на фирмата са моите родители, които са пенсио-

нери. Аз цял живот съм се занимавал със стопанска дейност. Купих повече от 50 на сто от акциите на Петричката банка, защото се продаваха. Смятам, че покупката ми е законна. Защо? Съдът е този, който стои над нас, и той е този, който трябва да реши дали е законно едно действие или не... След като е одобрил да се разшири уставният фонд, лично аз нямам основание да се съмнявам в неговата компетентност.“

Юристите от БНБ също смятат, че приватизацията на Петричката банка е законна.

Димитър Ананиев (главен юрисконсулт на БНБ): Могла ли е петричката банка да увеличи уставния си капитал чрез продажба на нови акции? Могла е! Решението на въпроса е взето в средата на 1991 година. По това време не е имало разпоредба, която да ограничава органите на банката. И общото събрание на акционерите е решило да увеличи капитала. В случая няма нарушение на нормативни актове, няма нарушение на закона или на акт на Министерския съвет.

Тодор Вълчев подказва, че заниманието с петричката банка е наливане от пусто в празно. Той сравнява приватизацията ѝ с пътно-транспортно произшествие. Има леки, средни и тежки произшествия. За мен приватизацията на банката е леко произшествие. КАТ може да го санкционира, но може и да не му обърне внимание. В банковата система има къде-къде по-тежки инциденти.

„Има, разбира се“ – мислено се съгласявам с Тодор Вълчев. Понатрупаният опит от разследванията ми просто набива в главата ми жестока мисъл, че банките не се съобразяват с никакви международни норми. Те са си чисто българско уродливо явление за присвояване на доходите на населението.

Тодор Вълчев констатира с известно закъснение, че двете правителства на Андрей Луканов са ликвидирали контрола. Това е толкова очевидно, че едва ли се нуждае от доказване. Липсата на контрол е съществена част от модела на грабителството.

В Закона за Българската народна банка (юни 1991 г.) е отделено съвсем скромно място на контрола. Казано е твърде общо, че „Българската народна банка може да предприеме всички необходими действия за осигуряване на стабилна банкова система“. Но не е посочено кои са тези „всички необходими действия“.

В Закона за банките и кредитното дело (март 1992 г.) на надзора е отделена глава XI. Преглеждайки я повърхностно, човек

може да си помисли, че най-сетне бикът на престъпността е хванат за рогата. Но проучвайки я по-задълбочено, ще установи, че текстовете ѝ не дават сила на правото, а все още по стар тоталитарен навик дават право на силата. Най-често срещаната дума там е МОЖЕ. „Централната банка МОЖЕ да изисква... МОЖЕ да предприема конкретни мерки... МОЖЕ да извършва проверки...“ МОЖЕ, МОЖЕ, МОЖЕ. Това МОЖЕ звучи по-скоро като пожелание, а не като задължителна норма.

(Впрочем, когато се обсъждаше законът в Народното събрание, някои народни представители поставиха въпроса къде да бъде надзорът – във или извън банката. Даде се пример с Германия, където надзорът е самостоятелна институция – ФЕДЕРАЛНО БЮРО ЗА НАДЗОР НАД КРЕДИТНАТА СИСТЕМА със седалище Берлин. Тогава проф. Вълчев зае позиция, която народът нарича „и тако, и вако“. Каза, че контролът може да бъде и вътре, и вън от Централната банка. Предложи засега да се остави в банката. А за в бъдеще екипът му ще проучи въпроса и ще направи предложение. Като председател на БНБ той, разбира се, искрено предпочита контролът да не е в банката. Но се страхува, че ако се създаде другаде, ще се загубят най-малко още три години, докато започне да действа.)

До приемането на закона за банките и кредитното дело надзорът спокойно се люшка върху вълните на корупцията като кораб без компас. Злосторниците профучават покрай него със скоростта на джетове. Те взимат огромно надмощие над ревизорите.

Законът е приет на 18 март 1992 г. Но банките продължават да работят на самотек. Случайно или нарочно, а може би и поради некадърност наредбите по приложението му се забавят с цяла година. Нормативният вакуум се запълва с волните изпълнения на банковата самодейност.

Надзорът дори не прави най-малък опит да ограничи грабителството. „Корупцията не ме интересува, тя не е моя цел – изповядва началникът на управление „Банков надзор“ Камен Тошков. – Не е моя роля, не е моя функция!“ Той обича да се хвали с продължителния си стаж като контрольор – цели 30 години! Признава, че преди него (тогава шеф на надзора е бил Владимир Владимиров) всяка година са се правили пълни ревизии на всички банки. Сега тази практика е отпаднала. Банките като акционерни дружества трябва сами да се контролират. А и неговото управление няма възможност да играе ролята на по-

жарна команда. Когато той получава указа на президента на републиката за назначението си, старите кримки един по един напускат управлението, примамени от по-доходни длъжности. Новият началник е принуден да работи с неопитни хора, дошли направо от студентските скамейки. Те не са влизали в банки, защото у нас няма специалност „Банково дело“. Но са изучавали „Финанси и кредит“ и имат едно по-широко виждане на нещата.

При това положение Камен Тошков се е оставил да го носи течението. Някога като по-млад е имал амбиции и е проявявал известна смелост. Ревизирал е Литексбанк в Бейрут и е успял да докаже, че там се шири корупция. Шефът ѝ Янко Янев е присвоил голяма сума пари. При обиск в дома му са събрани доста доказателства. Но следственото дело така и не вижда бял свят. Намесват се сили, които го прекъсват. А за урок на Камен Тошков му дърпат ушите, че си е позволил да рови там, където не трябва. Корумпираният Янко Янев става един от изпълнителните директори на Банката за земеделски кредит.

Оттогава Камен Тошков разбира, че не всяко престъпление трябва да се разследва. Той не е вчерашен да не знае, че зад банковите афери се крият големи риби. И предпочита да си няма работа с тях. Ако ги похлуши, мрежите на контрола мигновено ще бъдат разкъсани – само дето ще хаби сили и енергия. Много по-спокойно ще живее живота си, ако се разсейва. Нещо, което и прави...

Ако си послужим с думите на Тодор Вълчев, наистина ще констатираме, че надзорът в банковата система е тежък инцидент. Но Комисията по корупцията го отминава като нещо маловажно. Тя изслушва воплите на Камен Тошков и... толкоз! Някои от членовете ѝ – Владислав Даскалов, Петко Гинев и Юрий Борисов – открито изразяват разочарованието си. Петко Гинев дори стига до убеждението, че „човек трябва да е корумпиран, за да влезе в банковата система“. И това му убеждение е протоколирано. И какво? Нищо! Комисията не разплита плетеницата от взаимноизключващите се нормативни документи. Не изследва вещината на проверките. Не търси истинските причини за кадровата неподготвеност на контролорите. С една реч – остава нещата да се въртят в кръга на далаверите.

Комисията не се занимава и с кредитирането. А това е най-съществената дейност на всяка финансово-кредитна институ-

ция. Как така става, че все едни и същи хора и фирми взимат заеми от различни банки, без никакво намерение да ги върнат. И никой в държавата не се заема да им търси отговорност. Колко вярна е американската поговорка: „Ако откраднеш карфица, ще те пратят в затвора, ако откраднеш железница, ще те избераат за сенатор.“ Като председател на Комисията по досиетата на Великото народно събрание едва не преболедахувах позорния факт, че доста депутати имаха криминални досиета. Явно те не са краднали карфици, щом са станали народни представители, но не са краднали и железници...

Разследванията ми на банка „Електроника“ и няколко банки в Североизточна България, оципани от „Акрам къмпани“, свидетелстват, че тъкмо кредитирането е най-сигурната легална форма на завличане. „Крадците – нека да наречем завличащите кредитополучатели с точните им имена – не се дегизират и не влизат в банките по тъмни доби. Обикновено минават през главните входове, необезпокоявани нито от охранителите, нито от сигналните кречетала, нито от спотаените камери. В секретарските стаи лично ги посрещат изпълнителните директори и охотно ги канят в кабинетите си. Там на четири очи се доуточняват подробностите. Сетне се появяват кредитните инспектори и помпата за източване на пари започва да работи...

Когато нещата не са предварително опечени с Центъра на грабителството, започват масови надлъгвания. Пред тях фолклорните закачки между Хитър Петър и Настрадаин Ходжа изглеждат като детска игра.

Кандидатите за длъжници внасят на влог големи суми в банката, която са решили да опоскат, и оставят впечатление, че това, което искат, е нещо незначително. Преди да получат заема, изтеглят „спестяванията“ си. Пример: Дилан Спиридонов Дорон.

Или заблуждават, че имат големи суми пари в депозитни сметки. Но, ако ги изтеглят преди падежа им, ще загубят лихвите. Затова... Пример: Пламен Атанасов-Медо.

Най-често се фалшифицират документи, за да може едни и същи вещи да се пробутват като гаранция на няколко банки. Пример: фирмите на „Акрам къмпани“.

Тотално се спекулира с т. нар. отговорно пазене. Стоки за продан, обявени за залог, се пазят уж отговорно от самите борчлии. Когато някоя банка рече с тях да покрие част от отпуснати-

те кредити, оказва се, че стоките ги няма. Те безотговорно са продадени.

Най-лесно кандидатите за заеми намират гъдела на bankerите, като им дават сухо. „Лично аз давам 10–15 на сто от кредитите на висши банкови служители, защото са ми поставяли условия – или кредит с нещо и за мен, или аут! Това е повсеместна практика, няма защо да се заблуждаваме!“ – думи на Дончо Димитров, кредитен милионер, народен представител в 37-ото НС от листата на БББ.

Живеем в ерата на списъците. В печата често се появяват списъци за какво ли не. Но все още не се е появил списък на държавните фирми, които са давали гаранции на частни фирми да теглят баснословни заеми. Ако се появи подобен списък, ще се види, че почти всички наши външнотърговски предприятия като по даден знак са гледали да се освободят от фондовете и активите си, превръщайки ги в залози на частници. ДФ „Изотимпекс“ гарантира няколко заема на частното ДОО „Джес Еър“ – веднъж 20 000 000 лева от ДСК – Перник, друг път – 1 500 000 щатски долара от Първа частна банка, трети път – 350 000 щатски долара от Кредитна банка. И накрая, вместо да изпълни задълженията си по залозите, обявява фалит.

Директорът на „Топлострой“ – Русе, Васил Минчев с лека ръка се освобождава и от имуществото, и от парите на фирмата. Прехвърля милиони левове в частните фирми „Интерстрой“, ЕТ „МГМ“, „Чоси“ и др. и подписва банкови гаранции за над 20 000 000 лева. Стига дотам в „стопанисването“ на държавното имущество, че прехвърля голяма част от него на себе си и на приятели чрез поредица неверни документи.

Предприятието „Млечна промишленост“ в Шумен гарантира 120 милиона лева заем от Земеделската кредитна банка в Пловдив на частната фирма „Орел Попов“. Любопитното в случая е, че всичките активи на предприятието не могат да достигнат и десет милиона лева.

Държавната фирма „Електромонтаж“ – София, гарантира първия заем на Ангел Радославов–Акрам за 30 милиона лева. В писмо до строителната банка от 19.III.1992 г., подписано от изпълнителния директор Петър Петров, се казва: „Гарантираме с цялото си движимо и недвижимо имущество и със средствата на всички свои банкови сметки...“

Посещавам Петър Петров в кабинета му. Питам го какви общи интереси има фирмата му с фирмите на Акрам?

Той усеща накъде бия и отговаря мрачно:

- Нямаме общи интереси, но...
- Тежка мъчителна пауза.
- Нямаме интереси, а сте му гарантирали цели трийсет милиона лева?
- Бях подложен на натиск.
- От кого?
- От шефа на кредитирането Георги Патев и кредитната специалистка Пролет Матлиева.
- Значи те имат нещо общо с бизнеса на Акрам?
- Не зная... Възможно е...
- И защо се поддадохте?
- Георги Патев е член на нашия директорски борд. Винаги ни е помагал при нужда. А Пролет Матлиева е негова сътрудничка.
- И затова решихте да пожертвате трийсет милиона лева?
- Ох, те са, така да се каже, видимата страна.
- А невидимата?
- Не ме питайте, моля ви. Нещата са навързани.
- Тъкмо това ме интересува.
- Моля ви, не бива...
- Настоявам.
- Нека да помисля.

Петър Петров ми дава надежда, че може би ще проговори след някоя друга седмица, но първо искал да си изясни нещата. И аз, надушвайки следата, по която мога да тръгна, приемам предложението му да се видим след месец. При второто ми посещение на „Електромонтж“ забелязвам на входната врата голям некролог. „Внезапно почина изпълнителният директор Петър Петров...“ Заместникът му ми казва, че шефът му е получил инфаркт. Напоследък бил много разсеян и силно притеснен. Боледувал, изглежда, от някаква мъка, която не е споделял. „Имам чувството, че е въвлечен в нещо, а сетне изоставен...“

Така или иначе проклятието на Акрам като че ли отново изскача на сцената...

Много държавни фирми направо се изживяват като финансови учреждения. Те обменят валута или отпускат заеми, без да се задълбочават много в процедурата на евентуалните обезпечения. „ИНКО“ ЕООД например, което се занимава с ембаргова търговия на холдингов принцип, пропилява над един милиард лева и

десетки милиони долари за знайни и незнайни „честни“ частници. От щедростта му се възползва и депутатът от СДС Маргарит Мицев, станал пословичен с пестеливостта си от закуски. „Интербалкан“ ЕАД с шеф Владимир Михайлов Владов също кредитира няколко частни фирми. А „Стомана“ ЕАД – Перник, с изпълнителен директор Стефан Стаменков отпуска на частната фирма „Ровотел“ заем в размер 17 778 000 щатски долара. (За да връща борча си, фирмата направо окупира входа и изхода на „Стомана“.) Главното инженерно управление (ГИУ) пък се забърква в съмнителни валутни сделки с фирми на Васил Божков. Обменя им левове с долари на по-нисък курс, обявен от Управлението, продава на ЕТ „Васил Божков“ 3 980 000 щатски долара, като 170 000 са пласирани на по-нисък курс от курса на БВТБ. (Тук не повдигаме въпроса откъде лицето Васил Божков има толкова много български пари за „чейндж“ във време (от август 1991 до април 1992 г.), когато все още властва уравниловката на трудовете възнаграждения.)

Комисията по корупцията отминава всичко това. Тя отминава и едно друго уродливо явление, свързано с банковата система – опрощаване на дълговете на държавните фирми и на едноличните търговски дружества с държавно имущество. Ако се събере сумата от опростените дългове, сигурно ще надхвърли трилионите, заграбени от кредитните милионери.

Всяка година правителството създава комисия за „уреждане на задълженията“. Длъжниците знаят това и чакат да ги споходи милостта на държавата. Вместо да яхнат производството и да го поведат по пътя на обновлението, те го набутват в глухите улици на назадничавостта. Създават съпътстващи частни фирми, които обират каймака на бизнеса. Поставят свои хора на входовете и изходите, за да присвояват резултатите. Правят всичко възможно да не правят това, за което са назначени.

Вредителстват! Пакостничат!

И чакат височайшето амнистиране!

А че това става върху гърба на гладния български народ, никога не го е ня!

Комисията по уреждане на задълженията предлага, а Министерският съвет тутакси постановява „несъбираемите кредити и лихвите по тях да бъдат поети като държавен дълг“ (Постановление № 136 от 12 юли 1991 г., Постановление № 244 от 25 декември 1991 г., Постановление № 234 от 24 ноември 1992 г.).

Не е нужно да казваме, че тези нормативни документи са на светлинни години от повелите на пазарната икономика. Те дълбаят пробойна след пробойна в кораба на българската индустрия. Уж помагат, а всъщност пречат, защото дават патерици на хора, които много добре могат да ходят. Но се правят на куци и сакати по отношение на държавното, само и само да трупат частното!

По силата на разпоредбите веднъж задълженията на държавните фирми и на едноличните търговски дружества с държавно имущество преминават в графата „ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ“, а друг път – в графата „ОТПИСВАНИЯ ЗА СМЕТКА НА БАНКОВИТЕ РЕЗЕРВИ И ПРОВИЗИИ“. За случая се обявява дори и държавен облигационен заем.

И Андрей Луканов, и Димитър Попов, и Филип Димитров оформят този въпрос с постановления или решения на Министерския съвет, като пренебрегват самостоятелността на банковата система. Само проф. Любен Беров не пожелава да поеме тази отговорност. Изглежда, той единствен разбира колко е вредно да се наливат средства в губещи държавни предприятия, и оставя въпросът да се реши от Народното събрание.

Някои наричат проблема „Омагьосаният кръг“. Предприятията не работят или произвеждат некачествена продукция. Банките им дават заеми да кърпят положението. Държавата плаща. А на среща не само че няма производство, но има глухо ръмжене на недоволство. Националните сметки в левове и валута гърмят ли, гърмят!

Комисията по корупцията отминава и един друг въпрос от банковото грабителство – ЛИЦЕНЗИРАНЕТО.

„Лицензирането ражда банката“ – пише Валери Димитров в книгата си „Въведение в банковото дело“. У нас тази класическа мисъл не се адаптира с практиката. Много от банките са родени, без да са заченати от лицензирането. Някои с постановление на Министерския съвет (№ 33 от 3 юли 1987 г.) – „Електроника“, „Биохим“, Строителна, Транспортна, Земеделска и кооперативна, Стопанска, Автотехника, Банка за стопански инициативи – Минералбанк. (Това са т. нар. специализирани банки на отраслов принцип.) Други – с решение на Централното управление на БНБ въз основа на постановление на Министерския съвет (№ 19 от 19 май 1989 г.) и Правилника за прилагане на Указ № 56. (Това са клоновете на БНБ, превърнати в търговски банки.)

Повечето от банките ни нямат нито универсални, нито ограничени, нито специални лицензи. А и как ще имат, като наредбата за лицензирането (№ 2) идва доста късно. Приета е от Управителния съвет на БНБ на 11 февруари 1992 г., а е обнародвана в „Държавен вестник“ на 6 април 1993 г. (бр. 29). По това време вече почти всяка икономическа групировка (особено тези от „Г-13“) дундурка в скута си по една собствена търговска банка.

Любопитно е, че по силата на споменатата наредба консултацията, наблюдението на плода и акушерството са възложени на разкапаното управление „Банков надзор“. Ние вече знаем в какъв нормативен вакуум се създава този надзор. Знаем и за кадровата му немощ. Можем лесно да си представим как са давани лицензи на конвейер, без да се спазват каквито и да било критерии освен субективната едностранчива преценка на някое длъжностно лице.

Чудно ли е тогава, че за кратко време страната ни се осяя с нежизнеспособни банки, финансови къщи, обменни бюра и... пирамиди. А ромите – вечният шумен интериор на всяко тържище – от чейнджаджии станаха нелицензирани брокери!

Сривът на банковата система е свързан и с ненаситната алчност на кадрите. Повечето от тях разбират от банково дело, колкото прасе от кладенчова вода. Но това не им пречи да се държат важно и нафукано като избраници на съдбата. Тяхната цел е не да просперира банката. Пука им, че капиталовата адекватност все по-често започва да отива на кино! Тяхната цел е да просперираат те самите. Затова гледат на банката като на способ за лично обогатяване.

„От 1000 ръководни кадри в банковата система – пише в един служебен доклад Николай Добрев, вече като министър на вътрешните работи – 37 на сто са бивши партийни кадри и 15 на сто бивши служители на МВР.“ Случайно ли е това струпуване на особени кадри тъкмо в банковата система? Едва ли. Дълго време след обявяването на банките за независими контролният кадрови пакет всъщност се намира в ръцете на бившата тоталитарна номенклатура. Тя не може да не носи отговорност за безбройните рискови кредитни сделки, които одират не една, а по няколко кожи от гърба на българския народ.

По всички тези въпроси Комисията по корупцията сякаш си е глътнала езика. Тя не се заема да подреди банковия пъзел, който се състои вероятно от хиляди парченца. Но за сметка на това много задълбочено, проникновено и съсредоточено се занимава със Слави Пътов и приватизацията на Петричката банка!

Казвам на Ана Караиванова, че повече няма да участвам в работата на комисията. Тя приема изявлението ми без емоции, сякаш го е очаквала. Щом така съм решил, не може да ме спре, нали?

В очите ѝ забелязвам дори искрици на задоволство. Вече няма да ѝ се пречкам с моите несъгласувани предложения. Няма да я измъчвам със соловите си акции. А най-важното – няма да товари комисията с добавъчни изслушвания по повод на разследванията ми.

От това по-добре за нея – здраве! Ще има вече само един дразнител – Владислав Даскалов. Но неговата конфликтност е естествена – той е представител на другия лагер.

Съзнавам, че отдавна е трябвало да се определя и да реагирам по този начин. Но какво да правя, като вземите на политиката и журналистиката у мен никога не са се уравнивали. Ту едната ще натежи, ту пък другата. Зависи от конкретните обстоятелства.

Казват, че политиката е изкуство на възможното. Тя не се ръководи от чувства, а от интереси. И тук обикновено цитират надписа пред английския парламент: „Няма вечни врагове, няма вечни приятели. Има вечни интереси.“ Лошото при нас е, че интересите се свеждат само до личните облаги. По този начин се отваря пространство за грабителството и разрухата.

А журналистиката? Отиват в историята помпозните определения като будна съвест, камбана, глашатай, трибуна и пр. Тя вече не е „колективен организатор и пропагандатор“, според определението на Владимир Илич Ленин. Тя е една любопитна смесица от житейски хитове. Сензационен отражател на опакото. Изкачва невероятни върхове в репортьорското начало и се срива в урвата, когато се захване да търси път в гората на разследванията. Най-често запълва дупките на жанровото еднообразие с какви ли не социологически (и псевдосоциологически) изследвания.

Все пак комбинацията между политиката и журналистиката не е чак толкова лоша, стига наочниците на партийните страстия да не потулват истината. Политиката отваря по-широк достъп до информацията. При това дава възможност да се проследи как се ражда дадено събитие. А журналистиката отразява и коментира нещата от живота.

На една пресконференция по повод на някои мои изявления колегата от „Свободна Европа“ Георги Коритаров ме пита от упор коректно ли е да изнасям в печата факти, които съм събрал като народен представител.

Отговарям му с две думи: коректно е. И запознавам аудиторията с някои факти за корупция във висшите ешелони на властта, които, ако не се появят в медийното пространство, ще потънат в забвение в папките на компетентните органи. Накрая на свой ред питам:

– Трябва ли безобразията на властта да се покриват с мълчание?

Колегата Георги Коритаров ми дава да разбере, че не е доволен нито от отговора, нито от въпроса ми. „В края на краищата всичко е въпрос на морал“ – заключава.

Тук наистина се съгласявам с него...

XVI

ИПОТЕКА ЗА ПОКОЛЕНИЯТА

Тошо Пейков: Външният дълг е голямо бреме за икономическото развитие на страната. Влияе отрицателно върху инвестирането, валутния курс и спестяванията на населението. Води до забавяне на темповете на икономическото оживление и растеж.

Венцислав Антонов: Триста банки са държатели на нашия външен дълг.

Емил Христов: Когато Тодор Живков беше председател на партийно-правителствената валутна комисия, задлъжнялостта на България спадна до четири милиарда и 120 милиона долара. Сетне, когато председател на комисията стана Георги Атанасов, а секретар Андрей Луканов (7 юли 1986 г.), дългът на България започна да расте неимоверно много, за да стигне на десет милиарда долара през 1989 г.

Размер на външния държавен дълг по години в милиарди щатски долари:

1980 г. – 4,8654

1981 г. – 4,0809

1982 г. – 3,5001